

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пелагия Михайлова Терзийска

на дисертационен труд на тема: „**Нагласи на учителите към ученици с аутизъм в условията на приобщаващото образование**”, за получаване на образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Автор: Анна Георгиос Казакандони

Научни ръководител: доц. д-р Данка Щерева

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № РД-38-271 от 02.06.2025 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Анна Георгиос Казакандони е редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) с обучение на английски език в катедра „Специална педагогика“, Факултет по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Климент Охридски“.

Процедурата и представеният комплект от документи е съобразен със ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет.

Още преди да завърши обучението си през 2003 г., по физическо възпитание и спортни науки в Университет „Аристотел“, Анна Казакандони става студент през 2002 г. и във Висше професионално училище по танци, Община Солун, където получава театрално и танцово образование. Междувременно през 2003 г. осъществява изследователска работа в областта на храненето и хранителните навици, резултатите от които представя на конференции в Комотини и Солун.

Четиригодишна Междукатедрена програма за следдипломно обучение по Човешка дейност и здраве ATh.-D.P.TH, Направление Училищно физическо възпитание, завършва през 2008 година. Магистърска степен по „Педагогика на

образователните науки и межкултурно образование“ през 2019 г. придобива в Софийски университет „Климент Охридски“. Изследователска работа реализира и във връзка с дипломните тези, които защитава през 2008 и 2019 г. при завършване на поредното си обучение.

Образованието, уменията от изследователската дейност, както и професионалният ѝ опит от 2005 г. до днес, като учител по физическо възпитание и учител по танци в различни институции, включително и учител по физическо възпитание на деца със специални потребности я насочват към следващата степен – ОНС „доктор“. От 2021 г. е докторант в ДП „Специална педагогика“ във Факултет по науки за образованието и изкуствата.

Актуалност на тематиката

Учителите играят ключова роля за ефективната реализация на приобщаващото образование, за търсенето и прилагането на приобщаващи практики, които да отговарят на разнообразните потребности на всеки ученик, в това число и на учениците от аутистичния спектър. Включването им в общообразователното училище, налага необходимостта от точна и коректна преценка на проблемите, които възникват в процеса на приобщаване и възпрепятстват успешното осъществяване на приобщаващото образование. Колкото по-голяма е информираността на учителите за особеностите на учениците от аутистичния спектър и спецификите в тяхното обучение, толкова по-ефективно ще се реализира процесът на приобщаващото образование. Затова проучването на знанията и възприятията на учителите за аутизма и приобщаването на децата с аутизъм, познаването на отношението им към различни аспекти на приобщаващия образователен процес е от изключителна важност.

Разбирането на вижданията, мненията, убежденията, опита и оценките на учителите за ученици, колеги, училище и образователната система като цяло, дава възможност за по-добра преценка на това как и в каква посока е необходима подкрепа. Осигурява включването на децата с аутизъм в общообразователното училище без да не се допусне маргинализирането им. Ето защо дисертационното

изследване на докторант Анна Георгиос Казакандони е необходимо и значимо, заслужаващо внимание.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа 182 страници *основен текст* структуриран в увод, 5 глави и заключение. На 15 страници е посочена литература от 132 заглавия, включително и публикации на гръцки автори. Почти всички литературни източници са от последните 25 години. Приложението, разположено на 9 страници, включва 3 анкетни карти - за преподаватели, за родители на деца със специални образователни потребности и за ученици.

В основния текст са включени 67 таблици и 69 графики, които представят резултатите от анкетното проучване, включително зависимости и корелации спрямо възрастта и пола на респондентите.

В увода се аргументира актуалността на избраната тема. Представя се обща цел. Конкретизират се от една страна теоретични цели, а от друга – практически.

Литературният обзор за изясняване на концепциите за аутизъм и приобщаващо образование е направен в *първа и втора глава* на дисертационния труд. Представени са схващания за същността на аутизма, на аутистичния спектър, на приобщаването, приобщаващото образование на деца със специални образователни потребности. Посочени са изследвания относно различни роли, които учителите играят в образователното приобщаване на ученици с аутизъм. Подчертана е разликата между схващанията на изследователи за важността на личността и поведението на учителя към ученика с аутизъм. Очертан е учебният профил на учениците с аутизъм, както и значимостта на избора на подходящи образователни програми и техники за обучението им, на стратегии и преподавателски практики в зависимост от формите на проявление на разстройството от аутистичния спектър.

Разгледани са изследвания, проведени през последното десетилетие, както в международен план, така и в Гърция, с цел изучаване на възприятията и нагласите на учителите към приобщаването на ученици с аутизъм, на знанията, които

учителите притежават относно това нарушение, както и образователните техники и стратегии, които могат да приложат, за да осигурят ефективното приобщаване на посочените ученици.

В този контекст в *трета глава* се прави преглед на литературата, на връзката на настоящето изследване с литература, отразяваща виждания за значимостта на оценката на особеностите на учениците с аутизъм и спецификата на обучението им. Вниманието се насочва към необходимостта от формиране на социални умения, които подпомагат приобщаването на ученици с РАС в масовите училища. Изтъква се ролята на педагогическата оценка за определяне на силните и слабите страни на ученика, за текущото ниво на развитието му във всички важни области (социални, когнитивни), за начини на преподаване, за фактори, които улесняват или възпрепятстват неговата интеграция в училище. Акцентира се върху ролята на сценарии и социални истории, на родителите и връстниците, които улесняват приобщаването и обучението на ученици с аутизъм.

Глава 4 и глава 5 представят методологията на изследване, анализа и обобщението на получените резултати. Конкретизирани са цел, задачи, изследователски въпроси, методите на изследване, 3 хипотези. Описан е контингентът включващ общо 150 родители, учители и ученици от Солун - 50 родители нямали деца от аутистичния спектър, 50 учители имащи опит в приобщаващо образование и 50 ученици от 3 основни и 2 средни училища в Солун.

Резултатите се подложени на количествен и качествен анализ, както и на статистическа обработка. Анализът на данните е направен с програмата SPSS v.25. Всички променливи от трите анкетни изследвания са представени чрез изчисляване на проценти и средни стойности. Използван е коефициентът на корелация на Пийърсън и непараметричният тест Ман-Уитни. Резултатите от изследването дават възможност на докторант Казакадони да направи полезни за педагогическата практика изводи, сред които: като цяло респондентите (учители, родители и ученици) имат положително отношение към приобщаването, подкрепят приобщаващото образование и са предимно от женски пол; теоретичните знания за

аутизма, които имат на общообразователните учители са недостатъчни, по-малко са в сравнение със знанията на специалните учители; по-големите ученици са по-склонни да вярват, че съучениците им с аутизъм негативно влияят на тяхното представяне в класната стая; учителите показват знания за много от образователните стратегии, които прилагат на практика, с цел приобщаване на деца, които принадлежат към аутистичния спектър. Докторант Казакандони смята, че това знание е по-скоро основано на опита и интуицията на преподавателите. Аргументира необходимостта от допълнително обучение и практика за ефективно реализиране на приобщаващия процес на ученици с разстройства от аутистичния спектър. Отправя препоръки за подобряване на педагогическата практика.

Преценка на публикациите:

Публикациите са 4 на брой. По темата на дисертационния труд са 2 от тях.

Автореферат

Авторефератът представя по обобщен начин дисертационния труд. Достатъчно информативно е представено съдържанието по отделните глави. Представени са обобщени изводи и препоръки, както и приноси на автора.

Приноси:

Приемам посочените приноси от докторант Анна Казакандони, но смятам, че би било добре, ако бъдат по-точно открити.

Препоръки и бележки към дисертационния труд:

- Текстът към подточка 3.8, който е включен на с. 3 в „Съдържание“ е неуместен. Мястото му е на с. 76.
- Глава 1 и глава 2 е логично да се обединят в една глава, насочена към теоретично изясняване на концепциите за аутизъм и приобщаващо образование
- Глава 4, която е само 3 страници и половина е по-добре да се обедини с глава 5 - Дизайн на изследването и анализ на получените резултати
- Формулираните цел и задачи на изследване не кореспондират напълно с темата на дисертационния труд. Би било добре да отразяват по-коректно и

точно заявената тема „*Нагласи на учителите към ученици с аутизъм в условията на приобщаващото образование*“ и посочената в увода цел.

- Дисертационният труд би спечелил, ако са формулирани обекта и предмета на изследване.

Въпрос:

С какво анкетното проучване, което е реализирано с родители и ученици, помага за разкриване на нагласите на учителите към ученици с аутизъм в условията на приобщаващото образование?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Анна Казакандони, отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор“.

На основата на очертаните достойнства на труда, на демонстрираното умение за научно изследване, давам положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Анна Георгиос Казакандони в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

Рецензент:

3.09.2025 г.

Проф. д-р Пелагия Терзийска